

PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKOVANIE A INDIVIDUALIZÁCIA VÝUČBY VO VZŤAHU K PRACOVNEJ ZÁŤAŽI UČITEĽOV

PEDAGOGICAL DIAGNOSIS AND INDIVIDUALIZATION OF TEACHING IN RELATION TO TEACHERS' WORKLOAD

Mariana Cabanová¹, Henrieta Jonek²

¹ Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

² Cirkevná základná škola s materskou školou Jána Krstiteľa, Partizánske

Abstrakt

Meniace sa podmienky vo vzdelávaní sprevádzané zmenou školskej legislatívy a postulovaním obligatórnych požiadaviek na výkon učiteľskej profesie vedú často aj k ich zvyšujúcej sa pracovnej záťaži. Skúmanie pracovnej záťaže učiteľov je aktuálnom témou v medzinárodnom kontexte. V štúdiu autorky prezentujú výsledky snímania subjektívne vnímanej pracovnej záťaže učiteľov primárneho vzdelávania. Skúmanú vzorku tvorilo 249 učiteľov primárneho vzdelávania. Z analýzy údajov vyplynulo, že skúmaná vzorka učiteľov pociťuje len miernu záťaž v profesii a ako najzaťažujúcejšie činnosti vníma pedagogické diagnostikovanie, hodnotenie a individualizáciu vo vzdelávacom procese.

Kľúčová slova: *učiteľ, pracovná záťaž, primárne vzdelávanie*

Abstract

Changing conditions in education accompanied by changes in school legislation and the postulation of mandatory requirements for the performance of the teaching profession often lead to increasing workload on the teachers.. The examination of teachers' workload is a topical issue in the international context. In this study, the authors present the results of sensing the subjectively perceived workload of primary education teachers. The study sample consisted of 249 primary education teachers. The data analysis showed that the studied sample of teachers perceived only moderate workload in the profession and perceived pedagogical diagnosis, assessment and individualization in the educational process as the most burdensome activities.

Keywords: *teacher, workload, primary education*

1 ÚVOD

Pracovná spokojnosť učiteľov v medzinárodnom kontexte je predmetom skúmania viacerých výskumov, či už ako primárny predmet skúmania (Guoba et al., 2022), ale aj vo vzťahu so životnou spokojnosťou a pracovnou záťažou učiteľov (Paulík a Gajda, 2006). Pracovná záťaž učiteľov je medzinárodnou výzvou (OECD, 2020). Podľa Heffernan et al (2022) bola v Austrálii pracovná záťaž identifikovaná ako hlavný faktor slabého prilákania a udržania učiteľov v profesii.

2 TEORIE

Miškolciová (2008) v súvislosti s pracovnou spokojnosťou hovorí o zistení, že miera pracovnej spokojnosti stúpa pri znižujúcej sa záťaži, a naopak. Pracovná spokojnosť sa spája so subjektívne vnímanou záťažou. Napĺňanie pracovných činností učiteľov môže súvisieť s ich pracovnou spokojnosťou v zmysle meniacich sa pracovných požiadaviek. Pracovný čas a čas po vyučovaní, ktorý učitelia venujú svojej práci, bol zisťovaný vo výskume Kasáčovej et al (2011). Jednotlivé činnosti, ktoré sa spájajú s výkonom učiteľskej profesie, sú rozpracované v profesiografii učiteľa (Kasáčová et al, 2011), ktorá predkladá obraz o profesijných činnostiach, ktoré sú náplňou vykonávania učiteľského povolania. Na základe skúmania tejto problematiky zostavili autorky merací nástroj v podobe posudzovacej škály (Babiaková et al, 2023), ktorá zisťuje subjektívne vnímanie záťaže jednotlivými činnosťami.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Vo výskume využívali posudzovaciu škálu na zisťovanie vnímania záťaže pracovnými činnosťami, ktorá vznikla spoluprácou riešiteľského tímu (Babiaková et al., 2023). Na štatistické spracovanie sme použili program JASP. Pri vyhodnocovaní štatistických ukazovateľov sme sa opierali o odbornú literatúru a na základe výsledkov analýz a v súlade s odporúčaniami v uvedených zdrojoch sme pristúpili k spracovaniu, ako aj k vyhodnocovaniu údajov. Deskriptívne

spracovanie údajov v tabuľkách sme používali aj na vyhodnocovanie čiastkových cieľov a opierali sme sa o ukazovatele – valid (platný počet), missing (chýbajúce odpovede), mean (priemer), std. deviation (smerodajná odchýlka), coefficient of variation (koeficient variácie), skewness (šikmosť) a kurtosis (strmosť).

4 VÝSLEDKY

Konštatujeme, že distribuované dáta deskriptívnej štatistiky vykazujú normálne rozloženie. Podľa deskriptívnej štatistiky (tab. 1) sa preukázalo, že najvyššiu mieru subjektívne vnímanej záťaže ($\bar{x}=2.316$; $\delta=0.495$) pociťujú učitelia v dimenzii diagnostikovania, individualizácie a hodnotenia žiakov. Najnižšiu mieru záťaže vnímajú v dimenzii nepriamej pedagogickej činnosti ($\bar{x}=2.024$; $\delta=0.550$).

Najmenšiu variabilitu sme zaznamenali v dimenzii diagnostikovania, individualizácie a hodnotenia žiakov ($CV=0.214$) a najväčšiu variabilitu v dimenzii profesijného a osobnostného rozvoja ($CV=0.312$). Celkovo na základe priemeru všetkých dimenzií ($\bar{x}_4=2.216$) učitelia vo svojej profesii vnímajú skôr miernu záťaž.

Tabuľka 1

*Deskriptívna štatistika pracovnej záťaže podľa snímaných kategórií pracovných činností
(Zdroj: vlastné spracovanie)*

Kategórie záťaže	Valid	Missing	Mean	Std. Deviation	Coefficient of variation	Skewness	Std. Error of Skewness	Kurtosis	Std. Error of Kurtosis
A: Riadenie vých.-vzdel. procesu	249	0	2.2	0.558	0.249	0.101	0.154	-0.208	0.307
B: Nepriama pedagogická činnosť	249	0	2.0	0.550	0.271	0.432	0.154	0.053	0.307
C: Diagnostika, individualizácia a hodnotenie	249	0	2.3	0.495	0.214	-0.325	0.154	0.157	0.307
D: Profesijný a osobnostný rozvoj	247	2	2.3	0.713	0.312	0.119	0.155	-0.234	0.300

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Z analýzy dát vyplynulo, že učitelia primárneho vzdelávania pociťujú pri výkone svojej profesie miernu záťaž. Vyššiu záťaž na rovnakej úrovni vyjadrili v dvoch kategóriách profesijných činností. Ide o činnosti súvisiace s diagnostikovaním, individualizáciou a hodnotením vo výučbe a profesijným rozvojom učiteľov. Pri oboch uvedených kategóriách síce učitelia vyjadrili rovnakú priemernú mieru záťaže (2,3), avšak miera variability ich výpovedí sa v uvedených kategóriách činností líšila. V kategórii činnosti súvisiacich s diagnostikovaním, individualizáciou a hodnotením boli vyjadrenia respondentov najkonzistentnejšie avšak v kategórii profesijný a osobný rozvoj bola variabilita vyjadrení učiteľov najvyššia. Skutočnosť, že učitelia vyjadrili najvyššiu mieru záťaže v dvoch spomínaných kategóriách môže byť aj aktuálne meniac sa legislatíva vo vzdelávaní, ktorá zavádza podporné opatrenia do školskej praxe, ktoré by mali byť založené na pedagogickom diagnostikovaní detí a žiakov vo vzdelávaní, čo zároveň u mnohých učiteľov môže vytvárať potrebu ďalšieho vzdelávania a profesijného rozvoja.

PODĚKOVÁNÍ

Výsledok je čiastkovým výstupom grantového projektu VEGA 1/0714/24 Výskumná reflexia reformy poradenského systému v podmienkach školskej praxe z hľadiska tvorby a overovania platformy diagnostických nástrojov pre učiteľov a projektu VEGA 1/0415/22 s názvom Subjektívne vnímaná náročnosť profesijných činností učiteľov verzus ich životná spokojnosť.

6 LITERATURA

- Guoba, A., Žygaitienė, B., & Kepalienė, I. (2022). Factors Influencing Teachers' Job Satisfaction. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 4, 234–241. <https://doi.org/10.32996/jhss.2022.4.4.30>
- Heffernan, A., Bright, D., Kim, M., Longmuir, F., & Magyar, B. (2022). I cannot sustain the workload and the emotional toll': Reasons behind Australian teachers' intentions to leave the profession. *Australian Journal of Education*, 66(2), 196–209. doi:10.1177/00049441221086654

- Jonek, H. (2024). *Vybrané faktory podmieňujúce pracovnú spokojnosť učiteľov primárneho vzdelávania*. [Dizertačná práca]. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- Kasáčová, B., & Tabačáková, P. (2010). *Profesia a profesiografia učiteľa v primárnom vzdelávaní*. Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- Kasáčová, B., Babiaková, S., Cabanová, M., Filipiak, E., & Seberová, A. (2011). *Učiteľ preprimárnej a primárnej edukácie: Profesiografia v slovensko-česko-poľskom výskume*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- Kasáčová, B., Cabanová, M., Lynch, Z., & Babiaková, S. (2022). *Research about job satisfaction in teachers' lives in an international context*. 2505–2510.
<https://doi.org/10.21125/inted.2022.0730>
- Miškolciová, L. (2008). *Syndróm vyhorenia u učiteľov základných škôl a možnosti jeho prevencie*. Banská Bystrica: Občianske združenie Pedagóg.
- OECD. (2020). TALIS 2018 results (Volume 2): Teachers and school leaders as valued professionals. doi:10.1787/19cf08df-en
- Paulík, K., & Gajda, V. (2006). *Determinanty subjektivního prožívání pracovních podmínek učitelů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.
https://cmpsy.cz/files/pd/2006/texty/pdf/paulik_gajda.pdf